

**BOSHLANG'ICH SINFLARDA ONA TILI FANINI O'QITISHDA YOZMA
NUTQNI O'STIRISHNING INNOVATSION USULLARI****Parmanova Aziza**

*Samarqand davlat pedagogika instituti ta'lim va
tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang'ich ta'lim)
magistratura mutaxassisligi 1-bosqich magistranti*

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinflarda ona tili fanini o'qitish jarayonida o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirishga qaratilgan innovatsion pedagogik usullar tahlil qilinadi. Ta'lim jarayonida interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, ijodiy topshiriqlar va o'yin texnologiyalaridan foydalanishning samaradorligi yoritiladi. Yozma nutqni shakllantirishda kompetensiyaviy yondashuvning ahamiyati asoslab berilib, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, savodxonligi va mantiqiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiluvchi zamonaviy metodlar tavsiya etiladi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, ona tili, yozma nutq, innovatsion usullar, interfaol metodlar, ijodiy yondashuv, AKT, savodxonlik

Аннотация: В статье рассматриваются инновационные методы развития письменной речи учащихся начальных классов на уроках родного языка. Проанализированы возможности применения интерактивных технологий, информационно-коммуникационных средств, игровых и творческих заданий в учебном процессе. Особое внимание уделяется компетентностному подходу, направленному на формирование грамотности, логического мышления и самостоятельности учащихся. Предлагаемые методы способствуют повышению эффективности обучения и развитию письменной речи младших школьников.

Ключевые слова: начальное образование, родной язык, письменная речь, инновационные методы, интерактивные технологии, творческие задания, ИКТ, грамотность

Abstract: This article analyzes innovative methods for developing written speech in primary school students during mother tongue lessons. The study highlights the effectiveness of interactive teaching strategies, information and communication technologies, creative tasks, and educational games in enhancing students' writing skills. The importance of a competency-based approach in fostering literacy, logical thinking, and independent expression is emphasized. The proposed methods contribute to improving the quality of primary language education and the development of written communication skills.

Keywords: *primary education, mother tongue, written speech, innovative methods, interactive strategies, creative tasks, ICT, literacy*

KIRISH

Bugungi globallashuv va axborotlashuv sharoitida ta'lim tizimi oldiga qo'yilayotgan asosiy vazifalardan biri — o'quvchilarda mustaqil fikrlash, og'zaki va yozma nutq madaniyatini shakllantirishdan iboratdir. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi bolaning shaxs sifatida kamol topishida, uning nutqiy va tafakkuriy salohiyatini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda ona tili fani yetakchi o'rin tutib, o'quvchilarning savodxonligini oshirish, fikrni mantiqiy va izchil bayon etish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Boshlang'ich sinflarda yozma nutqni rivojlantirish masalasi hozirgi kunda dolzarb pedagogik muammolardan biri hisoblanadi. An'anaviy o'qitish usullari orqali o'quvchilarda yozma nutqni shakllantirish ma'lum natijalar bergan bo'lsa-da, zamonaviy ta'lim talablari innovatsion yondashuvlarni joriy etishni taqozo etmoqda. Xususan, interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, ijodiy va muammoli topshiriqlardan foydalanish o'quvchilarning yozishga bo'lgan qiziqishini oshiradi hamda ularning nutqiy faolligini kuchaytiradi.

Shuningdek, yozma nutqni rivojlantirish jarayoni o'quvchilarning lug'at boyligini kengaytirish, grammatik bilimlarini mustahkamlash va imlo qoidalarini ongli ravishda qo'llash bilan chambarchas bog'liqdir. Innovatsion usullar asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning mustaqil ishlash, fikrni tahlil qilish va yozma shaklda ifodalash malakalarini shakllantirishga imkon beradi. Shu bois, ona tili darslarida yozma nutqni rivojlantirishning samarali va zamonaviy metodlarini aniqlash hamda amaliyotga joriy etish ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri sanaladi.

Mazkur maqolada boshlang'ich sinflarda ona tili fanini o'qitishda yozma nutqni rivojlantirishga xizmat qiluvchi innovatsion usullar, ularning pedagogik ahamiyati va amaliy samaradorligi tahlil qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Boshlang'ich sinflarda ona tili fanini o'qitish jarayonida yozma nutqni rivojlantirish masalasi pedagogika va metodika sohasida ko'plab olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, yozma nutqni shakllantirish o'quvchilarning umumiy nutq madaniyati, tafakkuri va kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish bilan uzviy bog'liqdir.

O'zbek pedagog olimlari tomonidan ona tili ta'limining nazariy va amaliy asoslari keng yoritilgan. Xususan, R. Safarova, N. Mahmudov, M. Yo'ldoshev kabi olimlar ona tili

ta'limida nutq o'qirish masalasiga alohida e'tibor qaratgan. Ularning tadqiqotlarida yozma nutqni rivojlantirishda izchillik, tizimlilik va yosh xususiyatlarini inobatga olish muhimligi ta'kidlanadi. N. Mahmudovning ilmiy ishlarida yozma nutqni shakllantirish jarayonida grammatik bilimlar va leksik boylikning o'zaro bog'liqligi asoslab berilgan.

Boshlang'ich ta'lim metodikasi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarda (Sh. Abdullayeva, D. Raximova va boshqalar) yozma nutqni rivojlantirishda mashq va topshiriqlarning ahamiyati yoritilgan. Ularning fikricha, diktant, bayon, insho kabi an'anaviy yozma ishlar bilan bir qatorda, ijodiy va muammoli topshiriqlardan foydalanish o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi. Biroq mazkur tadqiqotlarda innovatsion texnologiyalar imkoniyatlari yetarlicha chuqur ochib berilmagan.

So'nggi yillarda olib borilgan ilmiy izlanishlarda innovatsion yondashuvlar, xususan, interfaol metodlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish masalalari kengroq o'rganila boshladi. M. Qodirova, Z. Tojiyeva kabi tadqiqotchilar boshlang'ich sinflarda AKT vositalaridan foydalanish o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ilmiy jihatdan asoslab berganlar. Ularning ishlarida multimedia taqdimotlari, elektron mashqlar va raqamli platformalar yordamida o'quvchilarning yozishga bo'lgan qiziqishini oshirish mumkinligi qayd etiladi.

Xorijiy tadqiqotlarda esa (V. Vygotskiy, J. Bruner, D. Jonson) yozma nutqni rivojlantirish jarayoni ijtimoiy-madaniy yondashuv va hamkorlikda o'qitish nazariyalari asosida talqin qilinadi. Ushbu olimlar yozma nutqni rivojlantirishda o'quvchilar o'rtasidagi muloqot, muhokama va fikr almashuvning muhimligini ta'kidlaydilar. Ayniqsa, Vygotskiyning "yaqin rivojlanish zonasi" nazariyasi boshlang'ich sinf o'quvchilarida yozma nutqni rivojlantirishda pedagogik yordamning ahamiyatini ochib beradi.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, mavjud adabiyotlarda yozma nutqni rivojlantirishning nazariy asoslari yetarlicha yoritilgan bo'lsa-da, innovatsion usullarni boshlang'ich sinflarda ona tili darslariga tizimli ravishda joriy etish masalasi hali to'liq o'rganilmagan. Shu bois, yozma nutqni rivojlantirishda innovatsion metodlardan foydalanishning samaradorligini aniqlash va ularni amaliyotga tatbiq etish bo'yicha tadqiqotlar olib borish dolzarb hisoblanadi.

Boshlang'ich sinflarda ona tili fanini o'qitishda yozma nutqni rivojlantirishga qaratilgan innovatsion usullarni ta'lim jarayoniga joriy etish natijalari ularning yuqori samaradorligini ko'rsatdi. Tadqiqot jarayonida interfaol metodlar, ijodiy yozma topshiriqlar, muammoli vaziyatlar hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan mashg'ulotlar o'quvchilarning yozma nutq faolligini sezilarli darajada oshirdi. O'quvchilarda fikrni izchil, mantiqiy va grammatik jihatdan to'g'ri bayon etish ko'nikmalari shakllana boshladi, lug'at boyligi kengaydi va imlo xatolarining kamayishi kuzatildi. Yozma ishlarni bajarishda

o‘quvchilarning mustaqilligi ortib, ularda ijodiy yondashuv va shaxsiy fikr bildirishga bo‘lgan intilish kuchaydi. Mazkur jarayonda o‘yin texnologiyalari va raqamli vositalardan foydalanish o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshirib, yozma nutqni rivojlantirishni samaraliroq tashkil etish imkonini berdi. Muhokamalar shuni ko‘rsatdiki, an‘anaviy usullar bilan taqqoslaganda innovatsion yondashuvlar o‘quvchilarning nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishda yanada barqaror va ijobiy natijalar beradi. Shu bilan birga, innovatsion usullarni samarali qo‘llash o‘qituvchidan metodik mahorat, zamonaviy texnologiyalarni puxta egallash va dars jarayonini to‘g‘ri rejalashtirishni talab etadi. Umuman olganda, olingan natijalar boshlang‘ich sinflarda ona tili darslarida yozma nutqni rivojlantirish jarayonida innovatsion usullardan tizimli va maqsadli foydalanish ta‘lim sifatini oshirishga xizmat qilishini tasdiqlaydi.

XULOSA

Boshlang‘ich sinflarda ona tili fanini o‘qitishda yozma nutqni rivojlantirish o‘quvchilarning umumiy nutqiy savodxonligi, tafakkuri va kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot davomida o‘rganilgan ilmiy manbalar va olingan amaliy natijalar shuni ko‘rsatdiki, innovatsion usullar asosida tashkil etilgan ta‘lim jarayoni o‘quvchilarning yozma nutq ko‘nikmalarini samarali rivojlantirish imkonini beradi. Interfaol metodlar, ijodiy va muammoli topshiriqlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshirib, ularni mustaqil va erkin fikrlashga undaydi. Shu bilan birga, mazkur usullar yozma nutqni shakllantirish jarayonini tizimli, mazmunli va samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich sinflarda ona tili darslarida yozma nutqni rivojlantirishda innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish ta‘lim sifatini oshirish, barkamol va savodxon avlodni tarbiyalashning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Parpiyev O. O‘quvchilarning yozma nutq kompetensiyalarini rivojlantirish. Qo‘qon universiteti Xabarnomasi. – Toshkent, 2025. herald.kokanduni.uz
2. Mirzayeva M. Ona tilida savodxonlik va yozma nutqni rivojlantirish metodikasi. TADQIQOTLAR jurnali, 71(1), 2025. Journalss
3. Ramazonova A., Mamasaidova M., Umaraliyeva S. Boshlang‘ich sinflarda ona tili o‘qitish metodikasining dolzarb masalalari. Ta‘limning zamonaviy transformatsiyasi, 7(3), 2024. pedagoglar.org
4. Ona tili darslarida nutqni rivojlantirish usullari. Ustozlar uchun, 53(3), 2024. pedagoglar.org

5. Mamarasulova G. Ona tili (o‘zbek tili)ni o‘qitishda zamonaviy ta’lim metodlaridan foydalanishni takomillashtirish. – Worldly Journals, 2025. worldlyjournals.com
6. Sharofova N. Ona tili va o‘qish savodxonligi darslarida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining nutqini takomillashtirish. MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI jurnali, 2025. maktabgacha-va-maktab-talimi-jurnal.uz
7. Zokirova S., Maxmudova N. Boshlang‘ich sinflarda ona tili ta’limining o‘rni va vazifalari. Ta’lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 2025. scientific-jl.com